

ANTE JUKOPILA

**GLAGOLJSKI DOKUMENAT XIX STOLJEĆA
IZ JUŽNE ISTRE**

XVIII stoljeće je vrijeme konačnog uzmicanja glagoljice na istarskom poluotoku. Živa, nepretrgnuta tradicija upotrebe glagoljskog pisma u liturgiji i u javnom životu traje u to vrijeme samo još na liburnijskoj obali. Pojava glagoljice u to isto vrijeme, — u XVIII stoljeću —, na zapadnoj istarskoj obali, gdje bi je se u vrijeme njena uzmaca najmanje trebalo očekivati, uvjetovana je djelovanjem franjevac-trećoredaca glagoljaša. Taj samostanski red bio je kod nas od svoje pojave u srednjem vijeku pa do gotovo naših dana najizrazitiji nosilac glagoljske pismenosti. Glagoljaši-trećoreci iz svojih samostana u zapadnoj Istri: iz Božjeg polja, iz Kopra i iz Novigrada, vršili su dušobrižničku službu po selima u zaleđu zapadnih istarskih obalnih gradova. Samo njihovoj aktivnosti zahvaljujemo tako dugotrajno i kasno perzistiranje glagoljskog pisma u crkvenim maticama i službenoj korespondenciji u selima istarskog Zapada.

Ove godine pregledavajući župni arhiv i biblioteku u Ližnjanu naišao sam na jedan dosada nepoznati glagoljski dokumenat, koji je kao volantni list bio uložen u knjigu štampanog Šćaveta. Ližnjan je župa u jugoistočnoj Istri na domak Pule. U ližnjanskoj crkvi se glagoljalo sve do prve trećine prošlog stoljeća, do posljednjeg ližnjanskog popa — glagoljaša, Marka Marinovića (1830—1833). Dokumenat je sastavljen početkom XIX st., godine 1804. i koliko je meni poznato predstavlja unicum: to je jedini sačuvani pisani spomenik glagoljice iz XIX st. u Istri. Radi se o takozvanom »slobodnom listu«, a to je dokumenat što ga izdaje župnik mladencu ili mladenki koji se ima vjenčati u nekoj drugoj župi kao dokaz da vjenčanje mogu slobodno obaviti, budući da nema crkvenih zapreki i da su ispunili sve uvjete koje crkva za vjenčanje postavlja.

Ovaj naš dokumenat ispisan je perom i crnilom na donjoj polovici presavijenog lista papira. Pisao ga je — kako ćemo kasnije vidjeti — ne ližnjanski nego pomerski župnik Mate Lovreta, 14. studenoga 1804. godine, adresirajući ga na župnika u Ližnjanu. Dopumenat je izdan u korist pomerskog župljanina Antona, sina pokojnog Mate Cokuna, da bi se mogao vjenčati s Lucom, kćeri pokojnog Lovre Vojnića iz Ližnjana. Donosim transliteraciju dokumenta. U obliku zagradama razriješujem kratice

ce dok u uglatim dopunjujem slova koja su bila ispuštena pisarevom greškom:

Mnogo postovani g(ospodine) plovane u Pomeru

A/n/ton sin p(okojnoga) Mate Cokuna od moje župe je se spovidi i prečesti u mene zdola podpisana. Od trih

navišćenih je diga dopušćene i ma/n/dat od m(nogo)

p(oštovanoga) g(ospodina)

našega vikarija na vaše m(nogo) p(oštovano) g(ospodstvo)

da jih morete

združiti u sveti mata/r/monij s Lucon šćeron po(kojnoga) Lovre Vojnića od vaše župe. Ovi znade nauk ka/r/-sćanski.

/O/d V(ašeg) m(nogo) p(oštovanoga) g(ospodstva)

Na 14 studenoga 1804

Vašemu m(nogo) p(oštovanomu) g(ospostvu)

Mate Lovreta pievan

Pismo predstavlja glagoljsku kurzivu. Među osobitostima pisma zapažamo da pisac udvostručuje okomite linije slova G i P, pri čemu se zacijelo povodi za dekorativnim oblicima inicijala u glagoljskim rukopisima i štampi. Pismo odaje grubi, neelegantni i neispisani rukopis a konstantna recepcija kurzivnih latiničkih oblika za slova a, d i o, te upotreba arapskih brojki u oznaci datuma mjesto glagoljskog brojčanog sustava, pokazuje stanje glagoljske pismenosti na umoru. U tekstu imade dosta pisarskih pogrešaka no neke od njih i nisu pogreške u pravom smislu riječi, nego reproduciraju stvarni izgovor mjesta ili izgovor kraja iz koga dolazi pisar. Prezime Cukon pisac bilježi kao Cokun što može biti metateza što često susrećemo u govoru, pa tako u samoj južnoj Istri nalazimo i prezime Cukon i prezime Cokun. Titulu »poštovani« on piše kao »postovani« što s obzirom na bitne razlike morfologije glagoljskih slova s i š, nesumnjivo odaje cakavizam pisareva izgovora.

Glagoljaš, pop Mate Lovreta, na jednom se mjestu krupno zabunio. Adresirajući pismo zabunom je umjesto Ližnjan napisao Pomer, te se iz tako adresirana pisma čini kao da ga šalje ližnjanski župnik župniku u Pomer. No iz latinskog dokumenta, koji je isti dan (14. XI 1804), izdao u Puli generalni kapitularni vikar (radi se o dispenzi od triju napovijedi) vidi se je ovaj naš dokumenat pisao župnik, glagoljaš u Pomeru, župniku glagoljašu u Ližnjan.

Ovaj latinski dokumenat nalazi se također u župnom arhivu u Ližnjanu u jednom nesortiranom konvolutu spisa. Naš glagoljski dokumenat pokušao je pred stotinjak godina čitati ližnjanski župnik Žmak (1863—1895) pa je svoje čitanje prepisivao latinicom ispod glagoljskog teksta. Vidi se da u svom pokušaju nije do kraja uspio zbog nedovoljnog poznavanja glagoljice.

